

יומא נה

משה שווערד

1. רש"י מסכת יומא דף נה עמוד א

כמנגדנא – [1] כמכה ברצועה, שמתחיל מן הכתפים ומכה והולך למטה.

2. שפת אמת מסכת יומא דף נה עמוד א

בגמ' כשהוא מזה כו' פי' רש"י דהזאות שבע שלמטה הי' נמי זו נמוכה מזו, וא"י מנ"ל הא דבקרא משמע דכל הז' במקום א' הם וצ"ע, וכן הרמב"ם לא כ' כלום מזה, מיהו לקמן (נ"ז) משמע קצת כרש"י [ע"ש דהזאת פר ושעיר של יוה"כ עבידי כסדרן, אכן בתו"י שם הקשו על פי' רש"י כנ"ל וכן הרא"ש בסדר העבודה הביא בשם התוס' דלא כרש"י וע"ש בתפ"ש]:

3. ריטב"א על יומא דף טו/א

והתנן הזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה. פירוש גבי הזאות הפר שעושה ביום הכפורים על פני הכפורת בין הבדים תני לה לקמן, וקס"ד שלא היו כולם זו תחת זו אלא אחת למעלה מכנגד חצי עובי הכפורת ולמעלה והשבע מכנגד חצי עובי הכפורת ולמטה, או לאורך הכפורת או לרוחב עובי הכפורת, דאילו בגופו של כפורת לא ס"ד כלל, דהא על פני הכפורת כתיב, אלא כולן היו נוגעין בארץ. מ"מ מקצתן היו למעלה ומקצתן למטה, ופרקינן דלא יהיב להו אלא כמצליף, ופריש רב יהודה כמנגדא, כלומר כשליח בית דין המלקה מלקות ארבעים, פרש"י שאינו נותן כולם במקום אחד אלא זו למטה מזו תכופות וסמוכות, והאי דקתני אחת למעלה ושבע למטה אינו אלא לענין תכונת ידיו כדתניא (נ"ה א') שהיה באחת מצדד פני ידו כלפי מעלה וגבו למטה ובשבע היה מצדד גב ידו למעלה כאילו פונין למטה, והקשו בתוספות דכיון דקתני כמצליף משמע דכולה מילתא הוה כמצליף, ועוד לא מצינו בשום מקום שלא יהא המלקה נותן ההכאות במקום אחד:

[2] והנכון כמו שפירש ר"י ז"ל דכולה מילתא כמצליף להכות הן במקום אחד ממש או זו סמוכה לזו ובלבד שתהא עד טיבורו, ומיהו פעמים שהלוקה ידיו כלפי מעלה ופעמים כלפי מטה, כי כשמכין אותו לאחוריו היו ידיו ואצבעותיו פונות למטה וכשמכין אותו לפניו היו פונין למעלה, וכן הכהן המזה אינו מתכוין אלא שלא יצאו ההזאות מחוץ עובי הכפורת, וכשיפלו לארץ אינו מקפיד אם כולן נופלות במקום אחד או זו סמוכה לזו, אלא שבאחת יצדד ידו למעלה ובשבע יצדד ידו למטה כדפירש רש"י ז"ל וכדתניא עלה לקמן:

4. ספר ויקרא פרק טז

(יד) ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו:

(טו) ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת:

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף נה עמוד א

לאקושי על ללפני מה לפני דלאו על אף על דלאו על. מבואר כאן דבלא האי היקשא הוה אמרינן על, על גגה של כפורת ממש ושיגע בה.

ונראה דאע"פ דבכמה מקומות בש"ס [עיין מנחות ס"ד ע"א סוטה ל"ז ע"א. ועוד מקומות]. דנה הגמ' אי על, על ממש או על בסמוך ובפשטות נחלקו בזה תנאי נראה דאין זה כלל לכל התורה כולה ויש יוצאים מן הכלל דקים להו לחז"ל דיש מקומות דנדרש כלשונו על ממש דהרי בהזאה על המזבח ודאי דליכא מאן דפליג ולכו"ע על המזבח ממש בעינן ולא בסמוך למזבח. וה"נ הכא לולי דדורש על ללפני הוה אמינא על על ממש, ולכך בעי היקשא ופשוט.

6. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף נה עמוד א

לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין. ומה שאחרות צריכות מנין מפרש בת"כ מדכתיב שבע פעמים ולא כתיב שבע טיפין ולשון פעמים משמע ליה מנין.

7. תוספות ישנים מסכת יומא דף נה עמוד א

לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין. מפרש בת"כ מדכתיב שבע פעמים ולא כתיב שבע טיפין פעמים משמע ליה שם מנין שלא יטעה בהזאות ואומר ריב"א דבהא אתי למיטעי שאם לא ימנה הזאה ראשונה של מעלה לעצמה עם כל שבע של מטה יבא ויטעה ויכלול הזאה ראשונה בכלל אלו לחשבון שבע של מטה ויתחיל לומר בהזאה ראשונה שלמטה שנים ולא אדעתיה להפסיק ולהתחיל פעם שניה אחת במתנות שלמטה וא"ת אי להא חיישינן למה לא יכלול הזאה ראשונה לכלל אלו שבע דלמטה וימנה עד ח' ולא אתי למיטעי י"ל דהא לא אפשר דמצוה להפסיק במתנות שלמטה מתוך ז' ולא מתוך ח' וה"נ משמע בירושלמי דגרס התם א"ר יוחנן כדי שלא יטעה א"ר זעירא כדי שיגמור הזאתו מתוך שבעה משמע שרוצה לומר כן כמו שפירשנו שאין לו למנות עד שמונה אלא עד שבעה וראשונה מונה עם כולן שלא יטעה. ריב"א:

8. רש"י מסכת יומא דף נה עמוד א

גמרא ריוח"א א"ק ולפני הכפורת יזה כו' לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין כו' מאי בינייהו כו'. משמע דמנין דז' הזאות גופייהו מעכבא לכ"ע ובת"י מביא מהתו"כ מדכתיב ז' פעמים ולא כתיב ז' טיפין פעמים משמע ליה שם מנין ע"כ. וז"ל התו"כ יזה שבע פעמים לא ז' טיפין (ולכאורה הנ"ל דזה דריש מן תיבת יזה כמו דדריש לעיל והזה ולא המטיף ואח"כ דריש) שבע פעמים שיהא מונה ז' פעמים כו' ע"ש. והנה בפר כה"מ ובפר הע"ד של צבור כתיב ג"כ שבע פעמים וא"כ יהיו צריכין נמי מנין. שוב ראיתי בתו"כ דדריש כן להדיא גבי פר כהן משיח (ודע דשם א"א לפרש כמו שפירשתי לעיל דהתם כבר דרש מן והזה לא המטיף ע"ש) ותימה דלא אישתמיט תנא לאשמעינן בדידהו דצריכין מנין וכן ליתא ברמב"ם:

9. ספר איזהו מקומן

דכו"ע מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת מ"ט ר"א אמר שלא יטעה בהזאות - רש"י מפרש שיהא לו שהות לתת לבו שלא יטעה במנין. והקשה בחוקת היום הרי בלא"ה יש לו שהות, שהרי בין ההזאות מקנח אצבעו במזרק וטובל אצבעו בדם, וצ"ל דבשעה שעושה מעשה לבו טרוד בו ואינו נותן לבו למנין. ושאר הראשונים (תו"י ותוס' הרא"ש וריטב"א נסס ריב"א, והרמב"ם יוה"כ"פ ג. ה.) פירשו שאם לא ימנה כל פעם הזאה ראשונה של מעלה לעצמה, יבוא לטעות ולכלול הזאה ראשונה

בחשבון ז' של מטה, ואין לומר שימנה ח' הזאות ולא יטעה, דמשמע בירושלמי שיש למנות הזאה למעלה בפני עצמה ושאר ז' דלמטה בפני עצמן. מיהו יעוי' בשיח יצחק (על גר"י) דמהאי טעמא לא ניחא לרש"י לפרש כהראשונים, ועי"ש שדחה הראיה מהירושלמי. וע"ע מקראי קדש (ימים נוראים סי' מ"ט).

10. קונטרס בענין עבודת יו"כ - גריד"ס

נה. — ת"ר אחת אחת ואחת וכו', רבי יוחנן אמר אמר קרא וכו'. היוצא מסוגייתנו שהמנין מדאורייתא — ויעויין במאירי על אתר שאף דן אם הוא מעכב — ולא נחלקו רבי אלעזר ורבי יוחנן אלא לגבי כפילת "אחת" דלמעלה עם השבע דלמטה, אם אף זה מדאורייתא. ואך יש באמת לעמוד על עצם המנין דלמה נצריכו כאן מעיקר הדין שהרי לא הוזכר מנין בארבע מתנות שבכל החטאות החיצונות. ואמנם על זה יש לתרץ שבחטאות אלו אין די מספר הזאות, אלא שההלכה היא שצריך להזות על כל קרנות המזבח וממילא יוצא שמזה ארבע אך אין כאן דין מספר ביטודו. אך יש כאן מקום עיון דהא מצינו שיש משום בל

המזבח הפנימי. והנכון בזה שרק בהזאות אלו דפר ושעיר חייב למנות שהרי כאן יש חילוק הזאות, אחת למעלה ושבע למטה, ואם הכהן לא ימנה לא יהיו כאן שתי סידרות אלא אחת של שמנה. דאילו בשאר סידרות הזאות ההזאות קובעות מנין עצמן אך כאן אם תקבענה כך יצטרך מספר אחד של שמנה ולכן צריך הכהן למנות על מנת לחלק ההזאות. ויעויין בת"י (ד"ה לימד) שהקשו וז"ל: למה לא יחלק הזאת מעצמה?

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף נה עמוד א

דכו"ע מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת מ"ט וכו'. והנה עצם ההזאות שבע - מנין והיינו שימנה אחת שתיים וכו', איתא בתו"כ דילפינן לה מקרא דכיון דכתיב ולפני הכפורת יזה שבע פעמים ולא כתיב שבע טיפים. שבע פעמים שיהא מונה שבע פעמים הרי דעצם המנין הוה מדאורייתא. והכא כל הנדון הוא ע"ז שבעי לצרף מנין האחת למנין השבע ובהא איכא מ"ד דהוה דאורייתא ואיכא מ"ד דהוה תקנה שלא יטעה ונפק"מ בלא מנה ולא טעה. והיינו דלא מנאם בצירוף, אבל ודאי מנה את השבע הזאות כשלעצמם דהא לכו"ע דבר תורה וכמבואר בתו"כ.
ולהלכה נקט הרמב"ם כר"א דהוה משום טעות והקשו המפרשים אמאי לא פסק כר"י לחומרא בדאורייתא. ותירצו דבירושלמי איתא דר"י הוא הסובר דהוה משום טעות ולא פליגי התם בזה, ולכן פסק הרמב"ם כפשיטת הירושלמי.

12. רמב"ם יד החזקה הלכות עבודת יום הכפורים פרק ג

(ה) ומכניס דמן להיכל ומזה מדם שניהן ביום הזה ארבעים ושלש הזיות ואלו הן מזה תחילה מדם הפר שמונה הזיות בקדש הקדשים בין בדי הארון קרוב לכפורת בטפח שנאמר ולפני הכפורת יזה וגו' ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה מפי השמועה למדו שזה שנאמר שבע פעמים יזה יתר על הזייה ראשונה וכך היה מונה אחת אחת ואחת אחת ושתיים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע ולמה מונה ככה שמא ישכח וימנה הזייה ראשונה מכלל השבע ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון שמונה אחת למעלה ושבע למטה ומונה כדרך שמונה בדם הפר וחוזר ומזה בהיכל על הפרוכת מדם הפר שמונה אחת למעלה ושבע למטה שכך נאמר בדם הפר על הכפורת ולפני הכפורת ומונה כדרך שמונה בפנים וחוזר ומזה מדם השעיר כן על הפרוכת שמונה הזיות אחת למעלה ושבע למטה שנאמר בדם השעיר ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר ומונה כדרך שמונה בפנים וכל אלו ההזיות אינו מתכוין בהן להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף ואחר כך מערב שני הדמים דם הפר ודם השעיר ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה:

13. ספר איזהו מקומן

והנה כן איתא גם בתו"י ותוס' הרא"ש בשם הירושלמי, אמנם הריטב"א הביא מהירושלמי דגרס ר' זירא, ועי' שיח יצחק (על סמו"י). ומהר"י קורקוס כתב דהרמב"ם נקט טעם הפשוט כדרכו, ולענין דינא אכן ס"ל דמעכב, או דסבר דאין כונת הגמ' דאיכא בינייהו עיכובא, אלא דלמר עשה מצוה כהלכתה ולמר לא עשה אבל עיכובא ליכא. ואכן בפירוש רבינו אליקים כך מפרש דל' יוחנן לא עשה מצוה כתקונו, אולם רש"י ר"ח וריטב"א נקטו דלא יצא כלל.

[ב] הרמב"ם (יוה"פ ג. ה.) פסק כטעם ר' אלעזר דשמא ישכח ויטעה. והקשה הלח"מ למה לא פסק לחומרא בשל תורה כר' יוחנן, ותיריך משום דבירושלמי אמרו בשם ר' יוחנן הך טעמא דשמא ישכח, וכיון דהבבלי וירושלמי פליגי בסברת ר' יוחנן, ור' אלעזר אית ליה בבירור הטעם דשמא ישכח, לא שבקינן סברת ר"א דודאי ונקטינן ספיקא בדרי' יוחנן.

14. אברבנאל על ויקרא - פרק טז פסוק ה-כח

והנה היו בהזאות קדש הקדשים והפרוכת אשר כנגדו, כל ההזאות אחת למעלה ושבע למטה, על פני הכפורת ולפני הכפורת, שלא יגע הדם לא בארון ולא בכרובים אלא בין הבדים. ולפני הכפורת הוא על הארון. והיו ההזאות להעיר, שהזבקות והתורה והנבואה שרשים עקרים בנותן והמשפיע יתעלה. כי כל המעלות ההן באות מלמעלה, ואין יכולת באדם להשיג מתוך חקירתו והשתדלותו. ולפי שאין למעלה רבוי אלא אחדות גמורה, לכן היה מזה תמיד אחת למעלה כפי הנותן. והרבוי למטה מצד המקבלים. ולכך היה שבע למטה, שהמספר ההוא מורה על הרבוי. אמנם בעניני ההיכל, המורה על השלמויות ששיג האדם מתוך חקירתו והשתדלותו, ובפרט מזבח הזהב המורה על האמונות, היו ההזאות כלם מלמטה למעלה. כי כן הוא השגת האדם מלמטה למעלה. ואחרי הכינו את עצמו, אם להעשיר ואם להתחכם, או להאמין או להנבא, אז יבא השפע העליון באחרונה. ומפני זה היה הכהן גדול מזה על מזבח הקטורת ההזאה האחרונה מלמטה למעלה. וזו היא התשובה לשאלה הארבע עשרה:

והנה היה מספר ההזאות בזה האופן, אחת ושתיים, אחת ושלוש וכן תמיד, להעיר שהיה הכל מאתו יתעלה. כי הנה הדברים הבאים מאתו בלי אמצעי, הם מדרגה אחת. ואשר הם באמצעות הגלגל הראשון, הם אחת ושתיים, רוצה לומר, אחת מאתו יתעלה ושתיים בערך אותו אמצעות. וכן שאר האמצעיים כלם הם פועלים עם שפע הסבה הראשונה יתעלה, ולכך היה מונה הכהן גדול וזוכר שם 'אחת' עם כל אחד מהמספרים. אך אמנם לא היו עוברים ממספר השבעה, הנה הוא, לפי שיש דברים נתיחסו לפועל יתעלה מבלי אמצעי, ויש שנתיחסו אליו יתעלה אבל באמצעי. וזה האמצעי אפשר שיהיה אחד מארבעה העלולים הראשונים, ראשי הארבע מחנות של מלאכים:

15. דרשות המהר"ל - דרוש לשבת תשובה (המשך)

ואמר בזאת יבא אהרן, ובמדרש (ויק"ר פ' כ"א) בזכות התורה וזאת התורה ובזכות המילה זאת בריתי. ור"ל מפני שיש בישראל מעלה זאת שאינם נתונים תחת הטבע שהיא גשמית אבל מדרגתם על הטבע הגשמית, ולכך נתן להם השם יתעלה המילה ביום השמיני. כי שבעה ימים הם ימי הטבע שהיא גשמית שהם נגד שבעת ימי בראשית שברא הקב"ה את הטבע הגשמית, וביום השמיני שהוא על מספר שבעה צוה המילה מה שחסר בטבע הגשמית שהיא הערלה. ולכך ראוי לכהן להיות נכנס לפני ולפנים שמקום זה מקודש ונבדל מן הגשמי שנקרא קודש קדשים בזכות המילה ובזכות התורה שהיא על טבע הגשמית. ולכך כל ההזאות שהיו ביום הכפורים לפני ולפנים היו שמונה אחת למעלה ושבע למטה. וזה כי האחת למעלה היא כנגד המדרגה שהיא על הטבע שהיא למעלה ושבע למטה שהם כנגד הטבע. וזה, כי כאשר נכנס לפני ולפנים ודבר זה ביום הכפורים אשר היה לו עינוי נפש הוא הסרת הגוף הגשמי ונכנס במחיצה שהוא על הגשמי, הוצרך הזאות אחת למעלה ושבע למטה, ושאר הזאות הם שבע בלבד. וכן כל שאר מצות המיוחדות ביום הזה הכל בשביל זה. כי כאשר יום זה מיוחד להסרת הגופנית ודבר זה מיוחד לישראל, כי אין נפש ישראל נפש בהמית מוטבע בגוף, ולכך אמרה תורה שיקח מאת בני ישראל שני שעירים. מפני כי השעיר דמו כדם האדם, ולכך שחטו בני יעקב שעיר עזים ויטבלו הכתונת בדם והדם הוא הנפש, ומפני כי יש לישראל נפש אדם לא נפש בהמה לכך יהיה כפרתם שעיר עזים שדמו כדם האדם, וזהו מעלת ישראל מצד עצם ישראל שהוא הנפש. אבל קרבן אהרן פר כי קרבן זה הוא קרבן אהרן כדכתיב (ויקרא ט"ז) פר החטאת אשר לו, כי הוא נקרא כהן הגדול ראוי שיהיה קרבנו גדול ולכך קרבנו פר ואיל. שני שעירים אשר אחד לה' והאחד לעזאזל, גם ענין הגורלות, מפני כי השעיר הזה אשר הובא דמו לפני ולפנים מורה על מעלת נפש ישראל אשר יש לנפש שלהם הסרה מן הגופניות, ולכך הובא הדם לכפר לפני ולפנים אשר הוא קדוש ומקודש מכל גוף, ואם כן החטא בישראל אחר שנפשם קדושה וטהורה מצד עצמם אינו מצד עצם הנפש, שהרי נפשם מצד עצמם קדושה וטהורה, שאם לא כן לא יהיה ראוי להביא הדם במקום קודש הקדשים. אבל החטא הזה אינו מצד נפש ישראל רק הוא בשביל גרוי השטן אשר הוא מתגרה בישראל ומצד הזה בא החטא. ולכך אמרה תורה כי מצד שישראל יש להם נפש טהורה ויש להם קרבן להקריב לפני ולפנים, אם כן החטאים שישראל עושים הוא מיצר הרע שהוא השטן לא מצד עצמם, עד שיש לשטן הוא היצר הרע חלק בישראל הם החטאים שהם מצד היצר הרע, ולכך אמרה תורה שיתן עונות ישראל על השעיר השני וישלח השעיר במדבר עד שיקח חלקו מן ישראל אשר יש לו אצלם. וחסו ושלומו לא שיהיה כאן הקרבה אליו כלל שהיא העבודה, רק נקרא ושלח את השעיר הוא

ששלח אותו החוצה, כי החטאים בישראל אינם מצד עצמם רק מצד החוץ באו דהיינו מצד יצר הרע, ודבר שבא מצד החוץ אפשר שישלח אותם גם כן מעליו. ולכך צריך שיתן עליו גורלות כי הגורל מתחייב זה מזה, וכאן מפני שהם מקריבים קרבן לפני ולפנים מורה על מעלת נפשם מצד עצמם, מזה בעצמו מתחייב שישלחו שיעיר לעזאזל, כי יש ליצר הרע הוא השטן חלק בישראל וישלחו אותו מעליו. ואם לא היו הגורלות רק היה מקריב השעיר בפנים בעצמו והיה משלח השעיר בעצמו מפני דבר זה אי אפשר, כי באולי חטא ישראל הוא מצד נפשם ומצד עצמם ולא שייך לשלח החוצה, אבל דבר זה שישלח השעיר הוא מצד השעיר שנכנס דמו לפני ולפנים בזה נראה טהרת וקדושת ישראל מצד עצמם מפני הקרבן שהוא לפני ולפנים:

16. ספר תורת העולה לרמ"א ז"ל - חלק ב - פרק כו

אמנם מנין ההזאות שהיו שמונה על בין הבדים ועל הפרוכת וארבע על קרנות המזבח, ושבעה באמצעו הוא מבואר בדרך זה. כבר נודע הזאות יום כפורים שהוא אחת למעלה ושבעה למטה, כמו שיתבאר בהלכות יום כפורים (ח"ג פנ"ח) אם ירצה השם יתעלה, והטעם שהיו רומזים על ענין יצר הרע המחטיא האדם והוא נקרא בשבעה שמות, ולכן היה זורק שבעה הזאות למטה ואחד מלמעלה שהוא נגד יצר טוב, והיה מונה עם כל הזאות שלמטה שלמעלה כמו שאמרו (יומא נ"ג ע"ב) וכך היה מונה כו', להורות כי מן הראוי לשתף יצר הרע עם יצר הטוב ואז שניהם כאחד טובים, והיה זורק כמו שנאמר (יחזקאל ל"ו כ"ה) וזרקתי עליכם מים טהורים כמו שיתבאר כל זה אם ירצה השם יתעלה בסדר יום כפורים (ח"ג פנ"ט), ולכן היה זורק אלו הזאות על בין הבדים והפרוכת, וכבר נודע ח"א פ' כ"ה על מה היו רומזים, ובדרך שכתבתי בסמוך:

17. ספר תורת העולה לרמ"א ז"ל - חלק ג - פרק נט

והיו מזין מכל א' ז' למטה וא' למעלה, ולא היה מגביה ידו אלא מתכוין אחת למעלה וז' למטה, והנה נראה כי אין הכוונה אלא בדבר המרומז בו, כי אין הכוונה במעלה ומטה ממש, והמרומז בו נראה, כי למעלה המספר אינו נופל עליהם, כי אינו נופלין תחת הזמן המוליד מספר הימים הנרמזים בשבע הזאות דלמטה הרומזים על שבע ימי הבריאה, אלא הכל אחת הוא למעלה, ולכן היה מזה אחת למעלה ושבעה למטה מדם הפר, להורות כי האדם נברא מתחלה, אם היה שבעה למטה היה אחד למעלה כשאר מלאכי מעלה:

וזהו גם כן ישוב הפסוק במה שנאמר (בראשית ב' ד') ביום עשות יי' אלקים ארץ ושמים שהכל נחשב אצלו ליום אחד, מאחר שאינו נופל תחת הזמן, אע"פ שאצלינו היה נברא בשבעה ימים, וזהו גם כן ישוב מאמריהם, שאמרו שהכל נברא ביום הראשון, משל לגנן שזרע ביום אחד, והוציא צמחיו בשבע ימים, כדעת רבי נחמיה בבראשית רבה (י"ב ד'), להיות כי הקדוש ברוך הוא אשר הוא כגון במשל הנזכר, הוא ראשון ואחרון ואצלו הוא הכל יום אחד: ובהיות כי אין גדר המקום נופל במחיצת העליונים, על כן לא היה זורק מעלה ומטה ממש. אלא היה מכוון למטה ולמעלה שהוא עיקר הכוונה, והיה מונה תמיד הזאת שלמעלה להורות כי היא עיקר המכוון:

18. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכו סעיף ה

בחשבון <ו> השנים יכתוב לשון נקבה: בשנת חמשת אלפים ואחת לבריאת עולם, שתיים, שלש, ארבע, כולם בלא ה"א לבסוף. יד וכן אחת יד' { עשרה, שתיים עשרה, עד עשרים. ומשם ואילך, עשרים ואחת, עשרים ושתיים, עשרים ושלש, המנין המועט לשון נקיבה, { ט } וכן לעולם. הגה: ח' ויכתוב <ז> בשנים מנין המרובה קודם, אבל בימים יכתוב טו מנין המועט קודם (כן משמע בטור וכן היא בסדרים). אחד ועשרים, שנים ועשרים וכו'; ט] { י } ואם כתב מנין המרובה קודם, או להיפך שכתב בשנים מנין המועט קודם, כשר (ב"י). כתב לשון זכר במקום לשון נקבה, כגון שהיה לו לכתוב (טז) חמש טז יג' וכתב חמשה, טו' { כשר. (בשם מהרי"ל).

19. ט"ז על שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכו סעיף ה

(ז) בשנים מנין המרובה קודם. וסימנך שנים רבות ימים אחדים פ' בשנים יקדים הרוב ובימים המועט והיא פלוגתא בין התנאים ביוםא גבי מנין הזיות אחת ואחת וכו' דר"מ ס"ל מנין המרובה תחילה ור"י ס"ל המועט תחילה ומאי דעביד כמר עביד ועביד כמר עביד אלא שהגדולים הכריעו לחלק כך בין ימים לשנים:

20. פתחי תשובה על שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכו סעיף ה

סעיף ה (ט) וכן לעולם. עיין בפר"ח לעיל ס"ב מ"ש הש"ע שם בחמישי מלא יוד כתב ויש טועין וכותבים גם חמישים בב' יודין וליתא שאין ראוי לכותבו אלא באחת וכן כתוב בתורה עכ"ל והובא ג"כ בס' ב"מ שם. ועיין בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' פ"ז שכ' דתיבת שמונים יש לכתוב חסר דבמסורה הרוב שמונים שבמקרא

חסרים וכבר כתב הרמ"א בסי' קכ"ט סל"א שדבר הנמצא בכתוב לפעמים חסר ולפעמים מלא הולכים אחר הרוב ע"ש. ופשוט דאם כתב שמונים מלא כשר וכמו בשמנה ועי' ס"ד בהגה וכו"כ בס' ישועות יעקב ס"ס קנ"ד:

21. דף על הדף יומא דף נה עמוד א

בגמ': ת"ר אחת, אחת ושתיים אחת ושלוש כו' דברי ר"מ ר"י אומר אחת אחת ושתיים ואחת כו' ולא פליגי מר כי אתרי' ומר כי אתרי'.

ופירש"י דבמקומו של ר"מ הי' רגילים לספור הכלל ואח"כ הפרט, כגון עשרים ואחת ועשרים שתיים, ובמקומו של ר' יהודה היו מונין אחת ועשרים שתיים ועשרים וכו', הפרט ואח"כ הכלל.

הנה לענין גיטין, כתב הפרי חדש (אה"ע סי' קכ"ו סעיף ה') דאע"ג דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה, מ"מ הכא תפס הרמב"ם כר"מ, משום דסתם מתניתין כוותי' דר"מ, וכן דרך המקרא עפ"י רוב לתפוס הכלל ואח"כ הפרט. ולכן גם בגט יש לכתוב עשרים ואחת עשרים וכו', ומ"מ אם הפך וכתב אחת ועשרים שתיים ועשרים ליכא קפידא, דמקומות מקומות יש, וגם במקרא כתוב לפעמים הפרט ואח"כ הכלל כגון (נח ח' י"ד) בשבעה ועשרים יום לחודש.

אבל ברמ"א שם כתב שבשנים יכתוב הכלל קודם, עשרים ואחת עשרים ושתיים וכו', ובימים יכתוב הפרט קודם. וכתב שם הט"ז (סק"ז) דדעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, והגדולים הכריעו לחלק בין ימים לשנים.

לענין ספירת העומר, כתב המגן אברהם (סי' תפ"ט ס"ק ה') שיאמר מספר המועט קודם, כגון אחד ועשרים יום וכמבואר באה"ע כנ"ל, מיהו ביומא דף ג"ה ע"א איתא דהכל לפי מנהג המדינה בחשבונם, ובמדינתנו אף בלשון חול סופרין מגין המועט קודם. ועיי"ש בחק יעקב ס"ק י'.

22. דף על הדף יומא דף נה עמוד א

בגמ': תנו רבנן אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים כו' דברי ר"מ, רי"א כו' שתיים ואחת כו' ולא פליגי מר כי אתרי' ומר כי אתרי'.

בשיירי כנסת הגדולה (או"ח סי' תפ"ט ס"ה) דן לגבי ספירת העומר אם לומר "שנים ועשרים" יום או "עשרים ושנים" יום. ובכתוב מצינו לפעמים הכי ולפעמים הכי, והביא מה דאמרינן הכא בסוגיין דמר כי אתרי' ומר כי אתרי', שמקומות מקומות יש, וכתב דלכאו' כיון דהרמב"ם והפמ"ג פסקו שיאמר אחת ושתיים, א"כ ה"ג יש לומר בספירת העומר "עשרים ושתיים", מ"מ י"ל לפי שנוסח זה נתייחד במקום שנהגו כר' מאיר, ומ"מ אין קפידא בדבר, והמנהג הוא להזכיר הפרט תחלה, וכ"כ במגן אברהם שם (סק"ה) ובחק יעקב שם בשם תשו' ר' שמואל קאידנובר.

לגבי גט כתב הרמ"א (אה"ע סי' קכ"ד סעיף ה') שבשנים יכתוב מנין המרובה קודם, שכן הוא ברוב המקראות, ובימים יכתוב מנין המיעוט קודם, ובשניהם אם כתב להיפוך יצא, והיינו כדאמרינן הכא דמקומות מקומות יש.

וכתב שם בפרי חדש דהרמב"ם בסדר אתה כוננתה כתב כדרכי מאיר שהכלל קודם, לפי שכן סתמא המשנה, ובספירת העומר גם יש לספור כן "עשרים ושתיים", אבל העולם אינו נוהג כן וכנ"ל.

23. תוספות מסכת יומא דף נה עמוד א

מפני תערובת חובה בנדבה - אבל תערובת חובה בחובה ליכא למיחש שיקח מקצת ממעות רחל ומקצת ממעות לאה ויקריב בשביל לאה דאפשר דכל אחת צוררת מעותיה לעצמה ונותנת בשופר וכך עושין לרבנן דרבי יהודה דסבירא להו שופרות היו לקיני חובה וכשהכהן לוקח מכל צרור קן אחד מקריב כל קן וקן לשם מי שהוא.

24. שפת אמת מסכת יומא דף נה עמוד א

בתוס' ד"ה מפני אבל תערובות חובה בחובה ליכא למיחש כו' י"ל דלהכי ליכא למיחש דאפשר דכך הי' הסדר שהגזבר נכנס ומונה כמה מעות נמצאים וכפי המעות כך סכום הקנים שנותן להקריב, למשל כשעומדים כ"א בדינר אם יש מאה דינרים נותן מאה קנים להכהן להקריב על מאה אנשים יהי' מי שיהי' ואין כאן תערובת כלל:

25. תוספות מסכת יומא דף נה עמוד א

מפני תערובת חובה בנדבה - אין להקשות לומר איפכא לא היו שופרות לנדבה מפני התערובות אבל לחובה תקנו שופרות [1] די"ל דלנדבה נפיש [2] ועוד דזימנין שלא היו מקריבין נדבה ימים רבים כשלא היה המזבח בטל ובתוך כך היו שומרים מעות הנדבה להכי צריכי שופר אבל חובה יכולין להקריב לאלתר.

26. שפת אמת מסכת יומא דף נה עמוד א

בד"ה מפני תערובות, אין להקשות לומר איפכא כו' ויש להוסיף עוד טעם שהי' ראוי לעשות שופר בחובה יותר מבנדבה דהא השופרות הי' לטובת המביאים שלא יצטרכו להמתין רק נותן מעותיו בהשופר והולך לו א"כ יותר יש לתקן בחובה שהוא זקוק להביא אבל בנדבה יוכל להמתין מלהתנדב עד שיוכל ליתן בעצמו להכהן, [3] אך ז"א דיותר יש לתקן לצורך ההקדש בנדבה אם לא נעשה לו תקנה בשופר לא יתנדב כלל אבל חובה מוכרח הוא להביא גם אם יהי' לו בקושי א"כ מיושב קושית התוס' דלנדבה הוכרחו לתקן שופרות דהגם דכשהתנדב מחויב להביא מ"מ ימנע מלהתנדב פעם אחרת:

27. שפת אמת מסכת יומא דף נה עמוד ב

בגמ' ר"י לית לי' כתיבה כו' ונעביד תרי ולכתוב כו', לכאורה נראה דלרבנן דס"ל שהי' ב' כנים וגם אית להו כתיבה אה"נ דהי' כתוב על כל א', מיהו י"ל דלא הי' צריך כתיבה למאי דמסקינן לקמן דבל"ז איכא היכרא דהאי נפיש והאי זוטר והאי חזיר והאי סומק [ולא ס"ל לרבנן כר"י דחייש משום חולשא דכ"ג לאו אדעת' וגם הרמב"ם לא הזכיר שהי' עליהם כתיבה]:

28. ספר איזהו מקומן

אלא משום חטאת שמתו בעליה ודאי:

ג] יש לעיין אם מת אחד מן הבעלים אמאי לא יתבטלו מעותיו ברוב המעות הכשירות. ותירץ המשל"מ (מעילס ז. ו.) דמטבע הוא דבר חשוב ולא בטל מדרבנן. וע"ע שפ"א כאן.

29. שפת אמת מסכת יומא דף נה עמוד ב

שם בגמ' משום חטאת שמתו בעלי, קשה דליבטול ברובא [ואף על גב דר"י ס"ל דמב"מ לא בטל מ"מ קשה לפמ"ש התוס' במנחות (כ"ב ב) דבתערובת יבש ביבש מודה ר"י דבטל ע"ש] וי"ל דכיון דאפשר בלא שופרות הוי כמבטל איסור לכתחילה, אבל קשה לפמ"ש לעיל שהגזבר הי' מקנה לכ"א קן א' עבור המעות שלוקח מהשופר א"כ כשהי' א' שמתו בעלי ודאי לא הי' מקנה עבורו כלל קן וא"כ אין לחוש לחטאת שמתו בעלי, וגם נ"ל דגם כשבא א' שהניח מעות לשופר ואח"כ בא לגיזבר ליתן לו שלו יכול ליקח למסור לו את שלו וא"כ אינו ענין לברירה, ואפ"ל דכיון דמעות קונות מדאורייתא א"כ מיד כשנותן המעות לשופר נקנה לו ממילא קן א' מלשכת הגיזבר ולכן שפיר כשיש א' שמתו בעליו מיפסל כל הלשכה של הקינין, ובה מיושב ג"כ מה דקשה לפמ"ש התוס' לעיל שכל אשה צוררת מעותי לעצמה ונותנת בשופר א"כ למה חיישינן הכא לחטאת שמתו בעלי ודאי דהא יכולה כ"א לכתוב שמה על הצרור שלה [ואם תמות אחת ישליכו צרור שלה לים המלח], ולפמ"ש ניחא דאינו מועיל דהא כבר נתערבו הקינין:

30. שערים מצויינים בהלכה

דמטבע חשוב ולא בטיל. וכתב במשנה למלך (מעילה פ"ז ה"ו) בשם הגה"ק מהר"י אליפאנדר, דלא מצינו בשום מקום דבר שלא יהיה לו ביטול מה"ת, ומדרכנן הוא דאינו בטל משום חשיבות. והקשה הגאון בעל טל תורה בהא דכתוב בשו"ע (או"ח סי' שכ, וי"ד סי' קב) דדבר שיש לו מתירין אינו בטל, ואם בא האיסור לעולם בתערובות שלא היה ניכר קודם שנתערב בטל, ובפמ"ג (י"ד סי' סט) כתב בשם האו"ה, דה"ה דבר חשוב שאינו בטל, אם האיסור לעולם בתערובות בטל כמו דשיל"מ, א"כ הכא שנתערב המעות קודם שמת, ובזמן שחל עליו האיסור כבר היה בתערובות, למה אינו בטל במעות הכשרות, ונשאר בצ"ע.

31. גבורת ארי מסכת יומא דף נה עמוד ב

מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים אלמא לא חיישינן שמא מת בעל הקרבן. קשה לי מאי פריך הא לא דמי דגבי שולח חטאתו היינו טעמא דלא חיישינן לשמא מת דהוה ליה מיתה דיחיד דשמא מת היחיד בעל הקרבן להא לא חיישינן אבל גבי מעות שבשופרות דרבים נותנים לתוכו חיישינן שמא מת אחד מהם ...

32. גליוני מנחת חן

גמ' ונברור ארבעה זוזי ונשדי במיא והנך נישתרו וכו'. וקשה א"כ בכל איסורי תורה בתערובות איסור והיתר נימא דיקח אחד ויאמר שזה אסור והשאר יהי' מותר, ותי' בתוס' תמורה (דף ל') דלא סמכינן בכה"ג על ברירה רק היכא שתחילת התערובות הי' בהיתר והאיסור נולד בתערובות כמו הכא.

33. ספר איזהו מקומן

מעורבין בשופר, היאך מהני להתיר האיסור ע"י ברירה.

תירצו תו"י ותוס' הרא"ש דמיירי שהתנו מתחילה שאם ימות אחד מהם יהיו אותן המעות שישליכו לים המלח קדושים בעבורו, ומעות שלו יהיו קדושים לצורך החי, ועי"ש דמבארים דאפילו עבידי תנאי בעינן לדין 'ברירה'.

ונברור ארבעה זוזי ונשדי במיא והנך נשתרו:

צ"ע דהא דמהני ברירה בעלמא הוא כגון שעדיין לא נוצר האיסור אלא עפ"י דיבורו, כגון ההיא דבסמוך דהלוקח יין מבין הכותיים, ואילו הכא שכבר מעות האיסור

ובתוס' תמורה ל. בשם מורי הרמ"ר, וכן בריטב"א בסוגיין בשם יש מרכותינו, תירצו דכל היכא שהתערובת היתה בהיתר ורק אח"כ נולד האיסור, אזי סמכינן אברירה לסלק האיסור, ודמי לשני לוגין שאני עתיד להפריש דבסמוך, אומנם הריטב"א דחה פירושו, דאין לחלק בין האיסורים, ומסיק כפירוש הקודם, אלא שלא פירש דכך מתנים מתחילה, רק שנותנין המעות בשופרות על דעת הכהנים כפי מה שירצה הכהן בשעת הקרבה, עיי"ש. וע"ע תוס' סוטה יח. (ד"ה חזר).

34. ספר איזהו מקומן

דבסמוך חלה תרומת השני לוגין העומדין להפרשה, אלא שא"א לברר אלו הן ונחשב הכל מדומע, ומותר מיהא לכהנים, וגם למחר א"א להתירו לישראל כיון שהוא כבר חולין ומעורב בו תרומה שא"א לבררה, או דהכונה שלא חל כלום, וממילא הרי הוא טבל כמות שהיה, ואסור אף לכהנים, ולמחר אפשר לתקנו.

רבי יהודה לית ליה ברירה:

א] יש לחקור האם למ"ד אין ברירה הכונה שמה שנעשה חל, כגון לענין תרומה

35. מרומי שדה מסכת יומא דף נה עמוד ב

ר' יהודא לית ליה ברירה. כבר תמהו התוס' בסוטה דף י"ח, מאי שייאטא תערובות לברירה. ונראה דהיתר בהיתר אינו בטל, וא"כ כל זמן שלא מת לא היה בתורת תערובות. משו"ה אחר שמת ונעשה איסור בהיתר, דומה לכמו שלא נתערב מעולם ושייך ברירה. איברא דא"כ קשה מהא דאמר ר"י מין במינו לא בטיל, מדכתיב דם הפר ודם השעיר, הא היתר בהיתר הוא. אלא יש להוסיף דלח בלח שמתערב ממש שייך ביטול אפילו היתר בהיתר. וכבר הביא הר"ן בתשובותיו ראייה לזה, מהא דתנן בפ"ט דכלאים משנה א' צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה כו'. הרי דהיתר בהיתר בטל. אבל התם דומה ללח בלח, שהרי אין דבר עומד בפני עצמו. אבל יבש ביבש לא מיקרי תערובות אלא איסור בהיתר:

36. ספר איזהו מקומן

ב] לענין הלכה בפלוגתא אי יש ברירה: רוב הראשונים פסקו כחילוק ר' אושעיא בביצה לח. דבשל תורה אין ברירה ובדרבנן יש ברירה, וכן פסק הרמב"ם (תרומות א. כא. גירוסין ג. ד.). וכביאור חילוק זה נחלקו האחרונים: דעת הפנ"י והצל"ח בביצה שם דהוא מטעם ספק דמדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא, ולפי"ז נמצא דאף בשל תורה אין אומרים ברירה רק לחומרא ולא לקולא, כרם היש"ש ב"ק (פ"ה צדיי צרייה) וכן התו"ט פסחים (מ. ג. נקטו דאינו מטעם ספק אלא כודאי בין לחומרא ובין לקולא.)